

НАПРЯМ 4. НОРМОТВОРЧИСТЬ І ПРАВОВА ВИЗНАЧЕНІСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-632-7-14>

ТЕХНОЛОГІЧНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НОРМОТВОРЧОСТІ ТА ДОТРИМАННЯМ ФОРМАЛЬНОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ ПРАВА

Гончар Ю. В.

*аспірантка кафедри теорії та історії права та держави,
Навчально-науковий інститут права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Одним із важливих завдань сучасної юридичної науки є дотримання правових принципів та демократичних стандартів задля забезпечення послідовного розвитку правової системи, правової визначеності та дотримання прав та свобод людини. Формальна визначеність як властивість права має важливе значення для втілення зазначених цінностей, оскільки спрямована на їх забезпечення, зокрема, через нормотворчість. Однак, внаслідок складних суспільно-політичних подій, пов'язаних із стрімким розвитком законодавства та надзвичайною ситуацією, виявились такі недоліки правової системи, як нестабільність, правова невизначеність, недосконалість нормотворчої діяльності тощо.

Суттєвими проблемами в Україні в аспекті дотримання вимог формальної визначеності права є порушення ієрархії нормативно-правових актів, прийняття нормативно-правових актів суб'єктами правотворчості із перевищенням наданих повноважень, фрагментарність нормативно-правових актів, недосконале формулювання прикінцевих та перехідних положень; надмірний динамізм або ж несвоечасність внесення змін, надмірна зарегульованість суспільних відносин; недосконалість нормопроектувальної техніки [1, с. 22]; недосконалість планування та моніторингу нормотворчої діяльності, недосконалість законодавчого процесу, недотримання вимог щодо форми та змісту акту, відсутність обов'язкових погоджень та експертиз [2]; наявність «законодавчого цунамі» [1, с. 12]; пасивність уряду щодо законодавчої ініціативи [1, с. 13]; низький рівень кваліфікації та

компетентності осіб, які здійснюють нормопроектувальну діяльність та забезпечують експертизи законопроектів внаслідок відсутності в них спеціальної освіти та професійної підготовки.

Вищезазначені проблеми спричиняють негативні наслідки для правової сфери та обумовлюють виникнення правових колізій, правової невизначеності, низької якості нормативно-правового матеріалу, низького рівня стабільності та ефективності законодавства, зниження передбачуваності правозастосування, зростання кількості оскаржень нормативно-правових актів у суді, ускладнення гармонізації законодавства з правом ЄС та зниження довіри до права як соціальної цінності.

Важливим у цих умовах є вивчення зарубіжної практики використання технологічних методів забезпечення формальної визначеності, якості та передбачуваності нормативно-правових актів. Адже використання електронних систем нормотворчості забезпечує структурну досконалість нормативно-правових актів, мінімізує формальні та юридико-технічні помилки, а також час та ресурси на проектування нормативно-правових актів. Вважаємо необхідним розглянути деякі приклади допоміжних електронних систем нормотворчості.

У Німеччині широко використовується внутрішнє доповнення e-Norm до MS Word, яке забезпечує автоматичне дотримання вимог посібника законодавчої техніки, структури, стилю та формату проекту нормативного акту. e-Norm є важливим інструментом для забезпечення якісного законотворчого процесу, якісних нормативно-правових актів та економії часу при створенні проекту нормативно-правового акту. Зазначена система ефективно використовується у законотворчості в межах проекту e-Legislation та відповідно до звітів уряду підлягає подальшому вдосконаленню [3, с. 22].

Французька система EDILE функціонує з 2023 року у бета режимі у межах декількох міністерств та націлена на полегшення процедури внесення змін до нормативно-правових актів шляхом централізованого редагування проектів текстів нормативно-правових актів на основі взаємодії з офіційним веб-сайтом Legifrance, що дозволяє одразу візуалізувати очікувані результати. Функціонал системи забезпечує автоматичне створення нормативно-правового акту та його структури в залежності від вибору форми акту (наказ, постанова, закон) та надання «нового» акту та порівняльної таблиці на візування уповноваженим органам чи особам (в оновленнях EDILE передбачається заповнення зазначених полів в автоматичному режимі). Таким чином, проекти нормативно-правових актів, створені за допомогою EDILE, відповідають правилам легістики та готові до публікації в офіційному виданні нормативно-правових актів [4, 5].

Японія запровадила дві електронні системи: e-LAWS та e-LEN. e-LAWS забезпечує можливість генерувати порівняльні таблиці «нового» та «старого» акту, перевірку валідності пропонуваніх змін, автоматичне формування остаточного тексту з врахуванням змін. Система діє як відкрита двомовна централізована база даних законодавчих актів, що забезпечує доступ до неї як японського населення, так і міжнародних науковців. Система e-LEN функціонує на рівні місцевих органів та дозволяє здійснювати перехресний пошук постанов, класифікацію подібних постанов та автоматичне створення порівняльних таблиць, що в результаті забезпечує належну взаємодію постанов між собою та скорочує час підготовки нової постанови [6, с. 10].

Використання зазначених електронних систем нормотворчості має позитивний вплив на якість нормативно-правового акту, оскільки забезпечує зменшення кількості формальних помилок, дотримання вимог юридичної техніки, вимог щодо структури та стилю та прискорення процесу розробки проекту нормативно-правового акту. Функціонуванню таких систем передують створення уніфікованих правил, які встановлюють вимоги до нормотворчої діяльності та до нормативно-правового акту. Оскільки в Україні прийнятий Закон України «Про правотворчу діяльність» вважаємо, що впровадження подібних електронних систем нормотворчості є можливим.

Т. С. Подорожна та О. С. Котуха пропонують у сфері нормотворчості використовувати штучний інтелект data mining (виявлення знань у базах даних) та нейронну мережу Expertisze. Доцільність використання data mining обґрунтовується необхідністю опрацювання великих обсягів інформації «в ручну» при проектуванні, внесенні змін чи доповнень до нормативно-правового акту. У свою чергу впровадження штучного інтелекту у сфері нормотворчості забезпечить якісне опрацювання надвеликих обсягів інформації; виявлення суперечностей та дублювань норм права, помилок, невідповідностей, некоректності посилань на інші нормативні акти; пошук нормативно-правових актів, які потребують змін внаслідок прийняття нового нормативно-правового акту; виконання багатовимірних завдань опрацювання різної інформації з різних сфер правового регулювання.

Нейронна мережа Expertisze забезпечує виявлення дефектів нормативно-правового акту (наприклад, корупцієгенні чинники). Окрім цього нейронна мережа може бути застосована для прогнозування ефективності нового чи зміненого нормативно-правового акту шляхом моделювання реальних ситуацій. Більше того Expertisze може навчатись та в подальшому враховувати можливі політичні, економічні, соціальні, культурні та інші чинники, що впливають на якість і зміст проекту нормативно-правового акту [7, с. 157].

Проте в процесі цифровізації процесу створення проєкту нормативно-правового акту можуть спостерігатись певні недоліки та прогалини – не всі організації або посадові особи мають кваліфікований електронний підпис (КЕП), необхідність відповідної кваліфікації для використання та навчання штучного інтелекту та нейронних мереж в галузі програмного забезпечення, відповідне технічне та фінансове забезпечення [7, с. 157].

Дотримання формальної визначеності є однією з основних передумов якісної нормотворчої діяльності та ефективного функціонування правової системи загалом. Вищезазначені проблеми засвідчують низький рівень нормотворчої діяльності в Україні, що виявляється у фрагментарності та неузгодженості нормативно-правових актів, перевантаженості законодавчого процесу та недостатності рівня кваліфікації суб'єктів нормотворчості, наслідком чого є низький рівень визначеності, передбачуваності та стабільності права та правотворчої практики.

Підвищення рівня дотримання формальної визначеності потребує комплексного підходу, в тому числі і впровадження технологічного напрямку, націленого на використання сучасних автоматизованих системи нормотворчої, штучного інтелекту та нейронних мереж для мінімізації формальних та юридико-технічних помилок, спрощення нормопроектної роботи та підвищення рівня ефективності правозастосування.

Література:

1. UNDP. Концептуальна записка щодо удосконалення законодавчого процесу в Україні. 124 с. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/kontseptualna-zapyska-shchodo-udokonalennya-zakonodavchoho-protsesu-v-ukrayini> (дата звернення: 25.03.2025).

2. Київське міжрегіональне управління Міністерства юстиції України. Типові помилки, які допускаються при поданні нормативно-правових актів на державну реєстрацію. 2025. URL: <https://centraljust.gov.ua/news/info/tipovi-pomilki-yaki-dopuskayutsya-pri-podanni-normativno-pravovih-aktiv-na-derjavnu-reestratsiyu> (дата звернення: 25.03.2025).

3. Better Regulation 2015: More simplification. More transparency. More time for the essentials. The Federal Government. 2016.

4. EDILE, le nouvel éditeur légistique expérimenté au sein de trois ministères. URL: <https://www.dila.premier-ministre.gouv.fr/actualites/toutes-les-actualites/article/edile-le-nouvel-editeur-legistique-experimente-au-sein-de-trois-ministres> (дата звернення: 25.03.2025).

5. Légifrance. Présentation EDILE, 2023. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=fbsEmF5wx5c> (дата звернення: 25.03.2025).

6. Nitta Katsumi & Satoh Ken. AI Applications to the Law Domain in Japan. *Asian Journal of Law and Society*. 2020. P. 471–494.

7. Подорожна Т. С., Котуха О. С. Цифровізація нормотворчої діяльності: сучасний стан та перспективи розвитку. *Альманах права*. 2024. Вип. 15. С. 155–164.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-632-7-15>

ТВОРЕЦЬ ОБ'ЄКТІВ СУМІЖНИХ ПРАВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ: ДОЦІЛЬНІСТЬ ВВЕДЕННЯ

Печерова Н. Г.

кандидат юридичних наук

м. Київ, Україна

Назрілість розгляду питання про доцільність введення особи творця об'єктів суміжних в норми чинного законодавства України зумовлена дослідженням автором роботи форм розпоряджання майновими правами на об'єкти суміжних прав. Згідно представлених форм розпоряджання майновими правами на об'єкти суміжних прав як за Цивільним кодексом України (ч. 1 ст. 1107), так і Законом України «Про авторське право і суміжні права» (ч. 1 ст. 48) особа творця є відсутньою. Чому важливо, на думку автора, ввести дану особу як до складу суб'єктів суміжних прав, так власне і запровадити відповідну дефініцію в Законі України «Про авторське право і суміжні права»? Це представляється доцільним найголовніше з огляду на гарантії, що надаються Конституцією України (ст. 41, 54), розумінням права інтелектуальної власності згідно положень Цивільного кодексу України (ст. 418), розумінням власне творчої діяльності, відмежуванням створення об'єкту права інтелектуальної власності, а в контексті роботи об'єкту суміжних прав від виконання роботи за трудовим договором (контрактом), розумінням власне природи майнового права, яке може бути реалізоване через невичерпний перелік способів з кожного виду з об'єктів суміжних прав згідно положень профільного Закону України «Про авторське право і суміжні права». Чому автор вирішив для себе за доцільне розглянути особу творця об'єктів суміжних прав? По-перше, особа автора є визначеною згідно чинного законодавства України, по-друге невизначеність особи творця має наслідком неможливість здійснювати фактичними творцями